

zinnen diepgang verlenen, want zelf brengt de dichter geen enkele meerwaarde aan. Ziet u een lichaam? Sterker nog: na vier, vijf gedichten merk je dat de zinsbouw steeds op hetzelfde neerkomt, een vervoerend ritme zit er ook niet achter, en eigenlijk is de vorm dus helemaal niet complex maar saai en simpel. Het is een truc, een doorgedramde gedachte over wat poëzie moet zijn, gecamoufleerd met salonfähige onderwerpen. In zo'n dwangbuis laat geen lichaam zich proppen.

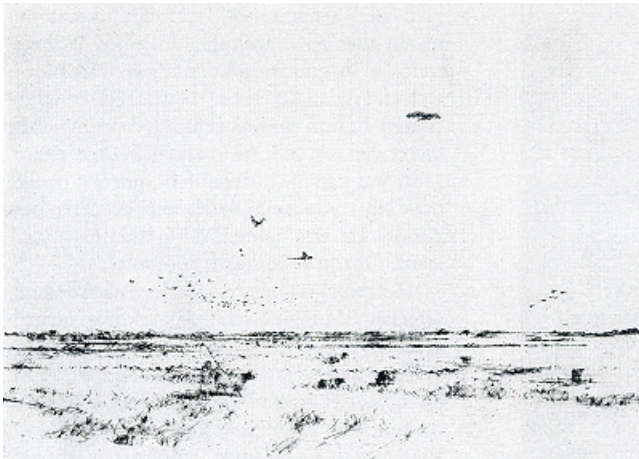
Koen Vergeer

PAUL DEMETS, *De papegaaienziekte*, Meulenhoff, Amsterdam / Kritik, Leuven, 1999, 63 p.

Beeldende kunst

Willem den Ouden en de tragedie van De Waal

De overzichtstentoonstelling van Willem den Ouden (°1928) is net achter de rug: veertig jaar werk, schilderijen, tekeningen, grafiek. Het betekent dat bij zo'n onvermoeibare figuur dat je na een aantal rondgangen niet bent uitgekeken en ook dat je niet alles kunt onthouden. Alleen al daarom kan het geheugen dankbaar zijn voor het boek *Willem den Ouden*, dat ter gelegenheid van de expositie verscheen. Wie die niet zagen, krijgen door de uitgave een goed idee van oeuvre en ontwikkeling, maar vooral van het allesoverheersende onderwerp: het Waallandschap en de luchten erboven, zoals ze zeker duizenden ke-

Willem den Ouden, 'Uiterwaarden bij Opijnen vanaf de dijk', 1984, litho chine collé, 24 x 35 cm.

ren door Den Ouden zijn verbeeld. Wat zijn typografen belangrijk voor zo'n boek. De vormgeving van Harry Sierman en Marjo Starink zorgt voor een voorname allure; het werd een ongewoon mooie biografie in beeld en woord.

Willem den Ouden geldt niet alleen als een belangwekkende moderne schilder en tekenaar van het landschap. In de jaren tachtig en negentig groeit hij allengs uit tot een nationale autoriteit. Immers, vanaf 1986, het jaar waarin bekend wordt wat de overheden van plan zijn met het Waalgebied, zal hij zich acht jaar lang vindingrijk verzetten tegen kaalslag en sloop. Honderden dijkhuizen staan dan op de nominatie om te worden afgebroken, de smalle slingerende dijk moet veranderen in een soort zeewering, het eeuwenoude landschap van de Betuwe staat een onherroepelijke vermindering te wachten. Den Ouden komt juridisch in het geweer, plaatst zwarte rouwvanen in het gebied, is het middelpunt van beeldende, literaire en muzikale protest-manifestaties - ook koningin Beatrix komt langs - maar al die tijdverslindende acties zijn vergeefs. En dat niet alleen. Er zijn polderbestuurders en Betuwanaren die rondbazuinen dat Den Ouden de veiligheid van de hele streek wil opofferen aan wereldvreemde esthetische gezichtspunten. Die verdachtmakingen zijn ongegrond, maar missen hun uitwerking niet. Bij de dreigende hoge waterstand van 1995 wordt een deel van de Betuwse bevolking geëvacueerd. Tot rampzaligheden komt het niet, maar Den Ouden ondergaat het lot van de zondebok. Maandenlang is hij het mikpunt van anonieme telefonades. Ze dreigen hem te verdrinken, er vallen schoten, ze willen hem kwijt. Hij neemt tijdelijk de wijk. Na een aanslag op zijn huis gooien hij en zijn vrouw de kop in de wind. Ze weigeren zich te laten terroriseren. Ze blijven.

Den Oudens dramatische verbondenheid met het Waallandschap, zijn verdriet en woede om de verstoring ervan, hebben ingrijpende gevolgen gehad voor zijn werk. Als na 1986 de ontluistering nadert, wordt hij de gedreven documentalist van het bedreigde riviergebied. Tussen 1987 en 1994 legt hij in honderden tekeningen en litho's het onvervangbare vast.

Later - de bulldozers hebben intussen het onherstelbare gedaan - richt hij zijn blik vooral op de onaantastbare ruimte boven de Waal. Zo schaart hij zich bij de meesters van de Hollandse luchten, een Cuyp, Ruisdael, Van Goyen, een Weissenbruch, een Bennen Luchten hebben zich door de eeuwen heen geleend voor de verbeelding van bevindingen. Zo kunnen ze getuigen van Gods almacht, van kosmisch besef,

vaderlandse trots, idyllische romantiek of expressionistische directheid. Al naar gelang tijd, stroming en maker doen ze zich voor in bijbehorend handschrift.

Ook Den Oudens schriftuur is duidelijk van deze tijd. Hij stamt uit een degelijke academisch-figuratieve tekentraditie. De grafiek uit zijn middenjaren doet soms denken aan de 17de-eeuwse prentmakers en is van een ambachtelijke verfijning. Zijn atmosferisch geschilderde rivierlandschappen herinneren nu en dan aan Turner. Tijdens de periode dat hij zich weert als archivaris van het tot versterking gedoemde landschap, wordt de lijn zijn wapen. De lijnen moeten werkelijk alles doen: de ruimte scheppen, de zon doen heersen, de wisselende weersgesteldheden, de stemmingen van het moment, het jaargetijd en zelfs de windrichting voelbaar maken. Er zijn momenten dat de tekening alle intensiteit niet meer schijnt aan te kunnen en het moet laten bij enkele hartstochtelijke notaties. Bij elkaar vormen deze tekenkunstige verkenningen

Willem den Ouden, 'De Waal', 1997, litho chine collé, 35 x 35 cm.

in het grensgebied figuratief en abstract een aangrijpend, mystiek aandoend natuurdagboek.

Aan *Willem den Ouden* werkten een aantal geestverwante auteurs mee. Gijsbert van der Wal verzorgde een beknopte biografie. Betty van Garrel schreef een precieze studie over Den Oudens wijze van observeren en de gevolgen daarvan voor zijn tekenstijl. Hans van der Grinten, directeur van museum Schloss Moyland, droeg een essay bij over Den Ouden als portrettist. Willem van Toorn redigeerde het boek en bracht behalve zijn eigen poëzie gedichten in van o.a. Kopland, Matsier, Ter Balkt en Zuiderent. Zo ontstond een geïnspireerd, rijk geïllustreerd werk over een kunstenaar die zijn landschap verloor en zijn geestdrift bewaarde.

Ed Leeflang

Zondagse preken

Rudi Fuchs schreef jarenlang columns in het cultureel supplement van het *NRC Handelsblad* en een selectie daarvan is in gebundelde vorm op de markt gebracht. Het is altijd de vraag wat er overblijft van de kracht van die korte stukjes, losgeweekt uit de setting waarin ze zijn ontstaan. Eigenlijk is het alleen gerechtvaardigd om ze gebundeld uit te geven als ze genoeg stof bieden tot herlezen. In verband met de verkoopcijfers speelt bij die beslissing echter vooral de populariteit van de columnist een belangrijke rol. In dit geval ligt de waarheid in het midden.

Dat personen van naam en faam in een column hun mening geven over actuele of alledaagse zaken is prettig voor de krantenlezer. Die heeft er behoefte aan te midden van de portie nieuwsfeiten een persoonlijke noot aan te treffen, met als het meezit enige diepgang. Nationaal bekend zijn betekent echter niet altijd dat men in leesbaar proza iets te melden heeft. Aan Rudi Fuchs hebben de dagbladen in principe een goede: hij heeft een boodschap en draagt die graag schriftelijk uit.

Dat hij wat te melden heeft, weten we natuurlijk van zijn presentaties in diverse Nederlandse musea. De eigenzinnige tentoonstellingen die hij als directeur van enkele grote musea en als internationaal curator maakte, bleven zelden onopgemerkt. En